

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: **Bezdětnost jako životní styl**

Autor práce: Karolína Kolářová

1. Obsah práce

Cíle, výzkumné otázky, hypotézy (*přiměřenost cílů, geografický charakter a relevance cílů, teoretické podložení hypotéz aj.*)

Cílem práce je analyzovat, jaké sociodemografické faktory mají vliv na to, že jedinec plánuje zůstat bezdětný, potažmo jaký životní styl (operacionalizovaný vybranými měřitelnými faktory) je spojen s vyšší bezdětností. Cíl práce je přiměřený, odpovídá mu zvolená metodologie a data. Téma práce je aktuální a vychází z vývoje plodnosti v České republice, jehož součástí je také postupně se zvyšující podíl celoživotně bezdětných žen.

V úvodu jsou specifikovány 3 výzkumné otázky, které jsou v závěru diskutovány v samostatné kapitole.

Práce s literaturou (*teoretické ukotvení práce, diskuse a kritické zhodnocení literatury aj.*)

Teoretické části práce (kapitoly 3-5) vymezují základní používané pojmy (životní styl, bezdětnost, životní dráhy) a představují základní teoretické přístupy, které se k bezdětnosti a obecně úrovni a vývoji plodnosti váží. Autorka uvádí podstatnou literaturu, popisuje teorie vysvětlující pokles plodnosti a nárůst bezdětnosti, diskutuje konceptualizaci bezdětnosti. Tím připravila solidní teoretické ukotvení pro následující analýzu.

Metodika práce (*vhodnost aplikovaných metod, kvalita a vhodnost použitých dat aj.*)

Autorka aplikuje metody demografické analýzy a binární logistické regrese. Tyto metody jsou vhodné a přiměřené ke zkoumání dané problematiky a jsou aplikovány na vhodná data, neboť v práci jsou využita data demografické statistiky (přirozená měna a SLDB) i data sociologických šetření.

Metodika tak, jak se v práci popsána (kapitola 2), vykazuje některé nedostatky. V popisu zpracovávaných dat šetření Životní a pracovní dráhy 2010 jsou zásadní rozpory v otázce toho, jakou věkovou skupinu respondentů tato data pokrývají. Dané dotazníkové šetření bylo realizováno na věkové skupině 25-60 let (zdroj Český sociálně vědní datový archiv a vlastní práce s daty), diplomantka však uvádí, že se jedná o respondenty/ky ve věku 15-76 let (str. 17 v metodice práce). Je tedy otázkou, s jakým datovým souborem pracovala.

Nesrovnalosti jsou u vzorce 2.13, v textu je uváděn ukazatel zkratkou PBŽ(c), ve vzorci pouze PB(c), ve vzorci není žádné t , které by dle popisu značilo kalendářní rok (ani by být nemělo, je-li vycházeno z kohortních ukazatelů).

V článku je využita metoda binární logistické regrese, doporučuji se této specifikace držet

v metodologické části, která místy hovoří o binární logistické regresi, místy však obecně o logistické regresi.

Část 2.6 je trochu zmatená v popisu analyzovaného souboru a závislých a nezávislých proměnných, celý soubor je předmětem deskriptivní analýzy a nikoli binární logistické regrese, taktéž kategorizace závisle proměnné vypadá jinak pro binární logistickou regresi a deskriptivní analýzu. V metodické části by bylo vhodné toto jasněji odlišit.

Analytická část práce (*správnost a interpretace výsledků, detailnost, struktura a provázanost analýzy*)

V analytické části je uvedena řada zajímavých výsledků. Autorka nejprve analyzuje vybrané faktory související s bezdětností, poté uvádí základní vývoj úrovně plodnosti a bezdětnosti v ČR a následně se věnuje detailní analýze hodnot a postojů souvisejících s rodičovstvím a analýze reprodukčních plánů. Struktura práce není pro sledování argumentace v některých místech úplně logická, stávající kapitolu 6, která analyzuje vybrané faktory přispívající k bezdětnosti, bych zařadila až za kapitolu uvádějící čtenáře do vývoje plodnosti a bezdětnosti v ČR (kap. 7).

Autorka výsledky popisuje většinou korektně, pouze v některých částech se dopouští nepřesností:

1. Analýza bezdětnosti

V tab. 6.3 je zřejmě chyba v podílech bezdětných vysokoškolaček ve věku 20-34 let, není pravděpodobné, že by jich bylo bezdětných méně než žen se středoškolským vzděláním. Také hodnoty v textu neodpovídají tabulce.

Taktéž v tab. 7.1 jsou divné podíly bezdětných žen v r. 2011.

2. Analýza reprodukčních plánů z dat šetření Životní a pracovní dráhy

Na str. 70 je citováno, že nebyly zjištěny významné rozdíly v plánování dětí v závislosti na charakteristikách rodinného zázemí – toto však platilo pouze pro muže ve věku 25-29 let, kterých se týkal citovaný článek. Platí to i pro ostatní skupiny analyzované v práci (starší muže, ženy)?

Obdobně odůvodnění dichotomizace závisle proměnné (sloučení nerozhodných s těmi, co děti neplánují) na str. 80 – citované odůvodnění platilo opět pro muže ve věku 25-29 let, platí to pro ostatní analyzované věkové kategorie a pro ženy?

V modelech binární logistické regrese mi není jasné označení signifikance (tab. 9.10 a 9.11) – jako signifikantní jsou označeny celé proměnné, někdy v kombinaci s vybranými kategoriemi, jak je to myšleno? V tab. 9.11 chybí koeficient u kategorie středoškolaček bez maturity, je tam označena pouze signifikance.

V některých místech jsou interpretace nepřesné:

Jako nejsilnější faktor ovlivňující plánování dětí by měla být skutečnost, zda respondenti mají stálého partnera, nikoli zda někdy žili s partnerem, jak je uváděno na str. 83.

Co znamená věta „Na tento fakt (vyšší šance vysokoškolaček plánovat děti oproti ženám se ZŠ) má zřejmě vliv doba od ukončení studia, se kterou žena plánuje děti.“?

Tabulky 9.12-9.18 jsou ponechány bez komentáře, ten je obsažen až v následující kapitole (Shrnutí výsledků analýzy). V nich je na jednom místě zaměňována pravděpodobnost plánování rodiny

s pravděpodobností narození dítěte, resp. „pravděpodobností, že se stanou rodiči“ (str. 88 dole).

Závěry práce (odpovědi na výzkumné otázky, zasazení závěrů do širšího kontextu výzkumu aj.)

Závěry práce jsou diskutovány ve dvou závěrečných kapitolách (Diskuze a Závěr). Kapitola „Diskuze“ odpovídá na 3 otázky položené v úvodu a „Závěr“ shrnuje nejdůležitější zjištění práce a kombinuje výsledky zjištěné z různých datových zdrojů.

Samotný Závěr (kap. 11) nicméně v některých částech není přesvědčivý a odporuje zjištěním v analytické části. Např.: na str. 94 je uvedeno tvrzení, že z historického hlediska se podíl celoživotně bezdětných lidí příliš neliší – jak je to míněno? Např. z generací českých žen narozených na konci 19. století zůstávala celoživotně bezdětná více než pětina žen oproti generacím narozeným v 50. letech 20. století, kde se celoživotní bezdětnost pohybuje okolo 5-6 %.

Na str. 95 je uvedeno, že se příliš nemění podíl respondentů s nulovými reprodukčními pány v jednotlivých skupinách – deskriptivní analýza na začátku kapitoly 9 však ukazuje poměrně velké rozdíly v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání, partnerském soužití.... Tyto rozdíly jsou pak potvrzeny v komplexním modelu BLR.

Na str. 95 je citováno tvrzení, že vliv vzdělání na reprodukční preference mužů je oproti ženám nejednoznačný a statisticky nevýznamný. Vaše výsledky opět hovoří o opaku.

2. Formální náležitosti práce (zatrhněte Vaši volbu)

Formální úprava: ~~výborná~~ / ~~velmi dobrá~~ / dobrá / ~~nevyhovující~~

Stylistická úroveň: ~~výborná~~ / ~~velmi dobrá~~ / dobrá / ~~nevyhovující~~

Citační úroveň: ~~výborná~~ / ~~velmi dobrá~~ / dobrá / ~~nevyhovující~~

Komentář (vč. kvality grafiky, (ne)přiměřenosti délky práce aj.)

Bylo by vhodné věnovat více pozornosti pravopisu, primárně interpunkci a shodě podmětu s přísudkem.

3. Souhrn

Celkové zhodnocení práce (vč. přínosů práce, provázanosti teoretické a analytické části aj.)

Autorka si vybrala téma aktuální, které je v současné době diskutováno jak mezinárodně, tak v české literatuře. Jeho zpracování zasazuje do teoretických východisek a k analýze využívá kombinaci datových zdrojů a analytických metod. Autorka v práci uvádí řadu zajímavých výsledků, práce působí relativně kompaktně a logicky. I přes výše uvedené poznámky k metodologické a analytické části a k závěru doporučuji předloženou práci k obhajobě.

Předloženou práci **doporučuji / nedoporučuji** k obhajobě. (zatrhněte Vaši volbu)

Otázky k obhajobě

Otázky jsou v rámci posudku k objasnění některých výstupů a interpretací.

Datum: 25.1.2019

Autor posudku: PhDr. Anna Šťastná, Ph.D.

Podpis: